

Ψυχολόγοι στα Σχολεία: η περίπτωση των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ)

<https://doi.org/10.69685/OHVK8750>

Μπαλαμπέκου Όλγα

Προϊσταμένη ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. Λάρισας, ειδική παιδαγωγός, ψυχολόγος
olbalabe16@gmail.com

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να γίνει περιγραφή του διακριτού ρόλου, των αρμοδιοτήτων, των καθηκόντων και υποχρεώσεων των ψυχολόγων οι οποίοι εργάζονται στο πλαίσιο λειτουργίας των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) των σχολικών μονάδων. Πιο συγκεκριμένα θα επιχειρηθεί να αναλυθεί ο ρόλος του ψυχολόγου στην διαδικασία επίτευξης του βασικού σκοπού των ΕΔΥ, δηλαδή στη διερεύνηση και τον εντοπισμό των εκπαιδευτικών αναγκών, του είδους των δυσκολιών και των πιθανών εκπαιδευτικών, ψυχοκοινωνικών και άλλων φραγμών στην ισότιμη πρόσβαση των μαθητών/ριών στη μάθηση, καθώς και στην εφαρμογή παιδαγωγικών, εκπαιδευτικών και άλλων υποστηρικτικών μέτρων για το σύνολο των μαθητών/ριών της σχολικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων και των μαθητών/ριών με αναπηρία ή/και ειδικές μαθησιακές ανάγκες. Ο ψυχολόγος στο πλαίσιο της διεπιστημονικής προσέγγισης και συνεργασίας του με τα υπόλοιπα μέλη της ΕΔΥ, αλλά και της σχολικής κοινότητας γενικότερα, καλείται να συνδιαμορφώσει ατομικά ή ομαδικά προγράμματα ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, πρόληψης, έγκαιρης ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης, συμβουλευτικής υποστήριξης και επιμορφωτικές δράσεις για μαθητές/ριες, γονείς και εκπαιδευτικούς με στόχο την ενδυνάμωση της σχολικής μονάδας ώστε να λειτουργεί υποστηρικτικά για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες χωρίς διακρίσεις.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικές ανάγκες, δυσκολίες μάθησης, πρόληψη, υποστήριξη, ψυχολόγος

Εισαγωγή

Ο ρόλος των σχολικών ψυχολόγων κρίνεται απαραίτητος στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα, καθώς αποτελούν κρίσιμη συνιστώσα της ψυχολογικής ευημερίας και της σχολικής επιτυχίας των μαθητών/ριών. Στην Ελλάδα αρκετοί σχολικοί ψυχολόγοι εργάζονται στο πλαίσιο των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ), παρέχοντας βασικές υπηρεσίες υποστήριξης, παρέμβασης και πρόληψης σε μαθητές/ριες, γονείς και εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα του ρόλου τους διαμορφώνεται από διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών ανάπτυξης, της κατανομής των πόρων και της διεπιστημονικής συνεργασίας στο πλαίσιο των ΕΔΥ. Συγκρίνοντας τον ρόλο των σχολικών ψυχολόγων στην Ελλάδα με τις αντίστοιχες υπηρεσίες στο εξωτερικό, ιδιαίτερα σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, μπορεί να επιτευχθεί μια βαθύτερη κατανόηση των αρμοδιοτήτων, των προκλήσεων και των δυνατοτήτων βελτίωσης. Το παρόν άρθρο έχει ως στόχο να διερευνήσει το ρόλο των σχολικών ψυχολόγων στην Ελλάδα στο πλαίσιο των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ), εξετάζοντας ομοιότητες και διαφορές με τις διεθνείς πρακτικές και προσφέροντας ιδέες για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς τους στην προώθηση της ολιστικής ευημερίας των μαθητών/ριών, των γονέων και των εκπαιδευτικών.

Ο ρόλος των ψυχολόγων στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο

Στη σύγχρονη ελληνική εκπαίδευση φαίνεται ότι ο ρόλος των ψυχολόγων στα σχολεία αναγνωρίζεται και εκτιμάται όλο και περισσότερο. Με την εξελισσόμενη κατανόηση της αναπτυξιακής ψυχολογίας, των μαθησιακών δυσκολιών και των θεμάτων ψυχικής υγείας, οι ψυχολόγοι διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της ευημερίας και της

ακαδημαϊκής επιτυχίας των μαθητών/ριών (Woolfolk, Winne & Perry, 2018). Η παρούσα ενότητα διερευνά τον πολύπλευρο ρόλο των ψυχολόγων στα σύγχρονα ελληνικά σχολεία, αναδεικνύοντας τη συμβολή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα και την ευρύτερη κοινότητα.

Αξιολόγηση και παρέμβαση

Μία από τις πρωταρχικές αρμοδιότητες των ψυχολόγων στα ελληνικά σχολεία είναι η αξιολόγηση και η παρέμβαση στη γνωστική, συναισθηματική και συμπεριφορική λειτουργία των μαθητών/ριών. Μέσω τυποποιημένων αξιολογήσεων, παρατήρησης και συνεντεύξεων, οι ψυχολόγοι εντοπίζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες που μπορεί να αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες, αναπτυξιακές καθυστερήσεις ή ψυχολογικές διαταραχές. Αυτές οι αξιολογήσεις παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τα δυνατά σημεία και τις προκλήσεις των μαθητών, καθοδηγώντας την ανάπτυξη εξατομικευμένων σχεδίων παρέμβασης προσαρμοσμένων στις μοναδικές ανάγκες τους (Παπάνης, 2019).

Υποστήριξη μαθητών/ριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Σύμφωνα με τις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης, οι ψυχολόγοι συνεργάζονται με εκπαιδευτικούς, γονείς και άλλους επαγγελματίες για την υποστήριξη μαθητών/ριών με ειδικές ανάγκες. Διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στο σχεδιασμό και την εφαρμογή εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (ΙΕΠ), τα οποία περιγράφουν συγκεκριμένους στόχους, προσαρμογές και υποστηρικτικές υπηρεσίες για μαθητές/ριες με αναπηρίες ή μαθησιακές δυσκολίες. Υποστηρίζοντας πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς και παρέχοντας εξειδικευμένη υποστήριξη, οι ψυχολόγοι συμβάλλουν στη διασφάλιση ότι όλοι οι μαθητές και όλες οι μαθήτριες έχουν ίση πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση και ευκαιρίες για ακαδημαϊκή επιτυχία (Kourkoutas & Katsikas, 2017).

Πρωώθηση της ψυχικής υγείας και ευημερίας

Η ψυχική υγεία και η ευημερία των μαθητών/ριών αποτελούν θεμελιώδεις πτυχές της συνολικής τους ανάπτυξης και της εκπαιδευτικής τους επίδοσης. Οι ψυχολόγοι στα ελληνικά σχολεία εργάζονται προληπτικά για την πρωώθηση της ευαισθητοποίησης σε θέματα ψυχικής υγείας, την πρόληψη της ψυχολογικής δυσφορίας και την πρωώθηση θετικών δεξιοτήτων αντιμετώπισης στους/στις μαθητές/ριες. Οργανώνουν ψυχοεκπαιδευτικά εργαστήρια, ομαδικές συμβουλευτικές συνεδρίες και ατομικές θεραπευτικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση ενός ευρέος φάσματος θεμάτων, όπως το άγχος, η κατάθλιψη, οι σχέσεις με συνομηλίκους και το ακαδημαϊκό άγχος (Παυλόπουλος, 2020). Με τη δημιουργία υποστηρικτικών πλαισίων, οι ψυχολόγοι συμβάλλουν στη συναισθηματική ανθεκτικότητα και την κοινωνικο-συναισθηματική μάθηση των μαθητών/ριών, βελτιώνοντας τη συνολική σχολική τους εμπειρία και τα αποτελέσματα της ζωής τους (Woolley & Grogan-Kaylor, 2016).

Συνεργασία και Συμβουλευτική υποστήριξη

Η αποτελεσματική συνεργασία και η συμβουλευτική υποστήριξη αποτελούν βασικές συνιστώσες του έργου των ψυχολόγων στα ελληνικά σχολεία. Συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς για να αναπτύξουν στρατηγικές στην τάξη που προσαρμόζονται στις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες και προωθούν θετικές τεχνικές διαχείρισης της συμπεριφοράς. Οι ψυχολόγοι συνεργάζονται επίσης με τους διευθυντές των σχολείων για την αντιμετώπιση συστημικών ζητημάτων που σχετίζονται με το σχολικό κλίμα, την πρόληψη του εκφοβισμού και τον σχεδιασμό παρέμβασης σε κρίσεις. Επιπλέον, συνεργάζονται με εξωτερικούς φορείς, κοινοτικές οργανώσεις και επαγγελματίες ψυχικής υγείας για να διασφαλίσουν την απρόσκοπτη παραπομπή και την πρόσβαση σε πρόσθετες υπηρεσίες υποστήριξης για τους μαθητές, τις μαθήτριες και τις οικογένειες που έχουν ανάγκη (Κυριακίδης, 2018).

Πλαίσια της ελληνικής δημόσιας εκπαίδευσης όπου δύνανται να απασχοληθούν οι ψυχολόγοι

Στην Ελλάδα, οι ψυχολόγοι έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν σε διάφορα σχολικά πλαίσια, στα οποία παρέχουν την υποστήριξή τους για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής κοινότητας. Συγκεκριμένα, αυτά τα πλαίσια περιλαμβάνουν τα Ειδικά Σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως τα Ειδικά Νηπιαγωγεία και Δημοτικά Σχολεία, καθώς και τα ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. και ΕΕΕΕΚ. Επιπλέον, στα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ), στα πλαίσια της Πράξης «Μια νέα αρχή στα ΕΠΑΛ – Υποστήριξη σχολικών μονάδων» (ΜΝΑΕ), καθώς και σε σχολεία γενικής αγωγής που συμμετέχουν στην πράξη «Υποστήριξη σχολικών Μονάδων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης από Ψυχολόγους και Κοινωνικούς Λειτουργούς». Επίσης, οι ψυχολόγοι εργάζονται στα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής & Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.), καθώς και στα Σχολικά Δίκτυα Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (ΣΔΕΥ) και τις Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ/πρώην ΕΔΕΑΥ) των Σχολικών Διευθύνσεων Εκπαίδευσης. Μέσω αυτών των δράσεων, οι ψυχολόγοι συμβάλλουν στη διασφάλιση της εκπαιδευτικής ποιότητας και της ψυχοκοινωνικής ευημερίας των μαθητών/ριών σε διάφορα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα (ν. 4823/2021- ΦΕΚ 136/03-08-2021).

Σχολικά Δίκτυα Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (ΣΔΕΥ)

Γενική Λειτουργία και ορισμός μελών των Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ)

Η λειτουργία των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) στηρίζεται σε πρακτικές που αντανακλούν τις αρχές και τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992, Α' 192) και της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (ν. 4074/2012, Α' 88). Ο βασικός στόχος της λειτουργίας των ΕΔΥ είναι η προαγωγή της ψυχικής ανθεκτικότητας και της ψυχοκοινωνικής υγείας, καθώς και η ενδυνάμωση των μελών της σχολικής κοινότητας, προκειμένου να λειτουργήσει υποστηρικτικά για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες χωρίς διακρίσεις. Η υλοποίηση του στόχου αυτού πραγματοποιείται μέσω της ανάπτυξης συνεργατικών πρακτικών εκπαιδευτικής αξιολόγησης των μαθητών/ριών, της παροχής συμβουλευτικής και υποστήριξης σε μαθητές/ριες, γονείς και εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας.

Η κάθε Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) λειτουργεί σε σχολική μονάδα και αποτελείται από τα εξής μέλη:

- Τον Διευθυντή/την Διευθύντρια της σχολικής μονάδας και τον/την νόμιμο αναπληρωτή/ριά του/της.
- Έναν/μία εκπαιδευτικό Ειδικής Αγωγής (ΕΑΕ) του Τμήματος Ειδικής Αγωγής, ή αν δεν υπάρχει εκπαιδευτικό με εξειδίκευση στην ΕΑΕ ή έναν/μία εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης-συνεκπαίδευσης και τον/την αναπληρωτή/ριά του.
- Έναν/μία ψυχολόγο.
- Έναν/μία κοινωνικό λειτουργό.

Τα μέλη αυτά συνεργάζονται για την παροχή υποστήριξης στους μαθητές και τις μαθήτριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τις οικογένειές τους, παρέχοντας συμβουλευτική υποστήριξη, αλλά και την διεξαγωγή προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής παρέμβασης στο επίπεδο της τάξης. Επιπλέον, υποστηρίζουν το εκπαιδευτικό προσωπικό σε θέματα σχετικά με την ποιότητα της διδασκαλίας και την αντιμετώπιση ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών/ριών (ν. 4823/2021 - ΦΕΚ 136/03-08-2021).

Ο ρόλος του/της ψυχολόγου της ΕΔΥ

Ο ψυχολόγος, μέλος της Επιτροπής Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ), αναλαμβάνει την ευθύνη να εφαρμόσει τις αρχές της επιστήμης της Ψυχολογίας στην εκπαίδευση και να προάγει την ψυχοσυναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη των μαθητών/ριών, τη συναισθηματική ισορροπία και την ενδυνάμωση όλων των συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Εργάζεται, σε ομαδικό ή ατομικό επίπεδο, με όλα τα μέλη της

σχολικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών/ριών, των εκπαιδευτικών και των μελών Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού ή Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού. Επιπλέον, ο ή η ψυχολόγος στην Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των διαφόρων μελών της σχολικής κοινότητας. Συνεργάζεται στενά με το Διευθυντή/ρια, τους εκπαιδευτικούς Τ.Ε., τους κοινωνικούς λειτουργούς και όλους τους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία των μαθητών/ριών. Μέσω αυτής της συνεργασίας, επιδιώκει την αξιολόγηση και την παρακολούθηση της πορείας τους και επιχειρεί να αντιμετωπίσει τυχόν προβλήματα που ενδέχεται να προκύψουν. Οργανώνει και διενεργεί συναντήσεις με τους γονείς ή κηδεμόνες των μαθητών, στις οποίες παρέχει πληροφορίες και συμβουλές για την ανάπτυξη και την ευημερία των παιδιών τους. Όταν χρειάζεται, συνεργάζεται με φορείς που παρέχουν ψυχολογικές και κοινωνικές υπηρεσίες (ΚΨΥ, Κέντρα Πρόληψης, Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα, Κοινωνικά Κέντρα ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων κ.ά.), εξασφαλίζοντας τη διασύνδεση αυτών των υπηρεσιών με την οικογένεια των παιδιών και τη σχολική μονάδα. Μέσω αυτών των δράσεων, συμβάλλει στη δημιουργία ενός θετικού και υγιούς περιβάλλοντος εκπαίδευσης που προωθεί την ευημερία και την επιτυχία των μαθητών/ριών (Woolfolk et al., 2018; Woolley & Grogan-Kaylor, 2016).

Πιο συγκεκριμένα, ο ψυχολόγος της Επιτροπής Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) αναλαμβάνει πολλαπλές αρμοδιότητες που συμβάλλουν στην ομαλή λειτουργία της σχολικής κοινότητας και στην επίλυση πιθανών προβλημάτων που ενδέχεται να προκύψουν. Σχεδιάζει και υλοποιεί συμβουλευτικές παρεμβάσεις που αφορούν θέματα όπως η αποδοχή της διαφορετικότητας και η αξιοποίηση της ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού, η ενδυνάμωση συγκεκριμένων μελών ή ευάλωτων ομάδων, η ανάπτυξη συνεργατικών πρακτικών, η ψυχοκοινωνική στήριξη όλων των μαθητών/ριών, η διαχείριση αγχογόνων ή άλλων καταστάσεων κρίσης στη σχολική τάξη ή τη σχολική μονάδα, η προώθηση πρακτικών ένταξης και συμπερίληψης, καθώς και η αντιμετώπιση συγκρούσεων και διαμεσολάβησης. Επίσης, διερευνά και αξιολογεί το είδος των δυσκολιών και των εμποδίων στη μάθηση και την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση των μαθητών/ριών της σχολικής μονάδας, συμπεριλαμβανομένων και των μαθητών/ριών με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Για την αξιολόγηση χρησιμοποιεί σύγχρονες επιστημονικές μεθόδους όπως παρατήρηση, κλινική εικόνα, συνέντευξη με το παιδί και την οικογένεια, ενημέρωση από το προσωπικό του σχολείου, μελέτη του φακέλου του παιδιού και ο,τιδήποτε άλλο τον βοηθά να διαμορφώσει μια όσο γίνεται πιο ολοκληρωμένη εκτίμηση των δυνατοτήτων, των αδυναμιών και των αναγκών του κάθε παιδιού. Με αυτόν τον τρόπο, συμβάλλει στην ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος που ευνοεί την εκπαιδευτική επιτυχία και την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των μαθητών/ριών (Woolfolk et al., 2018; Woolley & Grogan-Kaylor, 2016).

Ο ρόλος του ψυχολόγου στις Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) περιλαμβάνει εξίσου σημαντικές δράσεις στον τομέα της συνεργασίας με τους γονείς και τους κηδεμόνες των μαθητών. Με σκοπό την προαγωγή της ενεργητικής συμμετοχής των γονέων και κηδεμόνων στη σχολική κοινότητα, ο ψυχολόγος διενεργεί, κατόπιν συνεννόησης, ενημερωτικές ή υποστηρικτικές συναντήσεις με τις οικογένειες των παιδιών. Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων, παρέχει καθοδήγηση και ενημέρωση στους γονείς, παρέχοντας τους διασύνδεση με άλλους αρμόδιους φορείς για πιθανές πρόσθετες παρεμβάσεις που ενδέχεται να απαιτηθούν. Ειδικότερα, παρέχει συμβουλευτική υποστήριξη σε θέματα σχετικά με τη συναισθηματική εξέλιξη των παιδιών και των εφήβων, τις σχέσεις γονέων-παιδιών, τη διαχείριση του χρόνου, την κατάλληλη οριοθέτηση της συμπεριφοράς και άλλα σχετικά θέματα που απασχολούν τους γονείς. Επίσης, παρέχει ψυχολογική υποστήριξη, εστιάζοντας στις εκάστοτε διαπιστωμένες ανάγκες τους, όπως τη διαχείριση του άγχους και άλλες παρόμοιες δυσκολίες, πάντα όμως σε συνδυασμό με τον γονεϊκό τους ρόλο και χωρίς να υποκαθιστά τη γονεϊκή λειτουργία. Με αυτόν τον τρόπο, ο ψυχολόγος

συμβάλλει στην ανάπτυξη ενός θετικού και υγιούς σχολικού περιβάλλοντος, που ευνοεί την εκπαιδευτική πορεία και την ευημερία των παιδιών.

Επιπλέον, έμφαση πρέπει να δοθεί στη σημαντική εργασία που ο ψυχολόγος της ΕΔΥ επιτελεί με τους μαθητές και τις μαθήτριες. Ο/Η ψυχολόγος σχεδιάζει, οργανώνει και υλοποιεί ομαδικά προγράμματα και συλλογικές, συνεργατικές δράσεις, τα οποία εστιάζουν στην πρόληψη ή την παρέμβαση σχετικά με ζητήματα και καταστάσεις που αφορούν το σεβασμό στη διαφορετικότητα, την αυτοεκτίμηση, την ικανότητα διαχείρισης άγχους, την επίλυση συγκρούσεων, την αλλαγή στάσεων και κουλτούρας, την ενίσχυση της δυναμικής της ομάδας και την εδραίωση θετικού σχολικού κλίματος. Με βιωματικό τρόπο, ο ψυχολόγος παρέχει υποστήριξη και καθοδήγηση στους μαθητές, ενθαρρύνοντάς τους να αναπτύξουν δεξιότητες και ικανότητες που είναι ουσιώδεις για την ευημερία και την επιτυχία τους. Επιπλέον, σε περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαίο, ο ψυχολόγος δύναται να διενεργήσει ατομικές συναντήσεις συμβουλευτικής με μαθητές/ριες, πάντα με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων ή κηδεμόνων τους. Αυτές οι συναντήσεις στοχεύουν στην ενδυνάμωση και την ψυχοκοινωνική υποστήριξη των μαθητών, προσφέροντάς τους τον απαραίτητο χώρο να εκφραστούν, να επεξεργαστούν συναισθήματα και να αντιμετωπίσουν δυσκολίες. Μέσω αυτών των ατομικών συνεδριών, ο ψυχολόγος προσφέρει προσαρμοσμένη υποστήριξη και καθοδήγηση, συμβάλλοντας στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη και ευεξία των μαθητών/ριών (Woolfolk et al., 2018; Woolley & Grogan-Kaylor, 2016).

Τέλος, ένας σημαντικός ρόλος του ψυχολόγου στις Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) είναι η διαμόρφωση δικτύων συνεργασίας μεταξύ της σχολικής μονάδας και φορέων και υπηρεσιών της τοπικής και ευρύτερης κοινότητας. Συγκεκριμένα, συμπεριλαμβάνονται φορείς ψυχικής υγείας, κοινωνικής πρόνοιας, παιδικής προστασίας, φορείς πρόληψης και προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας, δημοτικές ή κοινοτικές ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες, αθλητικά σωματεία, πολιτιστικές ομάδες, καλλιτεχνικά εργαστήρια, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης κ.ά. Μέσω αυτής της συνεργασίας, ο ψυχολόγος συντονίζει προσπάθειες για την αντιμετώπιση των διαφόρων αναγκών και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/ριες. Επιπλέον, μια άλλη σημαντική πτυχή του ρόλου του ψυχολόγου στις ΕΔΥ είναι η συμμετοχή ή συνδιοργάνωση σε συνεργασία με τους Σύλλογους Διδασκόντων ή/και τα οικεία ΚΕΔΑΣΥ, ΠΕΚΕΣ ή ΑΕΙ επιμορφωτικών δράσεων ή προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της σχολικής ή της ευρύτερης κοινότητας. Αυτές οι δράσεις μπορούν να περιλαμβάνουν σεμινάρια, εργαστήρια ή εκδηλώσεις που αφορούν θέματα όπως η ψυχοκοινωνική υγεία, η πρόληψη της εκφοβισμού, η αντιμετώπιση του στρες, και άλλα. Πρόκειται για ενέργειες που ενισχύουν την ευαισθητοποίηση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων σε θέματα που αφορούν την ψυχοκοινωνική ευημερία και συνεισφέρουν στη δημιουργία μιας πιο υγιούς και συνεκτικής κοινότητας (Woolfolk et al., 2018; Woolley & Grogan-Kaylor, 2016).

Περιορισμοί και Δυνατότητες του Ρόλου του Ψυχολόγου ως μέλος των Ε.Δ.Υ.

Περιορισμοί

Ο ρόλος του/της ψυχολόγου ως μέλος Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) αποτελεί, όπως ήδη αναφέρθηκε, έναν σημαντικό παράγοντα στην προαγωγή της ευημερίας των μαθητών/ριών, ωστόσο, συνοδεύεται από περιορισμούς, οι οποίοι αξίζει να εξεταστούν. Ένας από αυτούς είναι η επιλεκτική λειτουργία των ΕΔΥ, καθώς δεν έχουν συσταθεί σε όλα τα σχολεία, και συνεπώς δεν υπάρχει ψυχολόγος σε όλες τις σχολικές μονάδες, παρά μόνο σε λίγες. Η έλλειψη αυτή στελέχωσης όλων των σχολικών μονάδων με ψυχολόγους της ΕΔΥ μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές ανισότητες όσον αφορά την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες. Επιπλέον, η λειτουργία των ΕΔΥ είναι έντονα αποσπασματική, καθώς η Επιτροπή λειτουργεί μόνο μία ημέρα την εβδομάδα σε κάθε σχολική μονάδα και όχι σε καθημερινή βάση, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει προκλήσεις όσον αφορά τη συνέχεια και την εγκυρότητα της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης που παρέχεται στους μαθητές και τις μαθήτριες. Ένας άλλος περιορισμός είναι η έλλειψη

συνέχειας όταν το προσωπικό των ΕΔΥ, και συγκεκριμένα ο/η ψυχολόγος, δεν είναι διαθέσιμος/η και την επόμενη σχολική χρονιά στα ίδια σχολεία. Το γεγονός αυτό είναι πολύ συχνό, καθώς οι Ε.Δ.Υ. στελεχώνονται ως επί το πλείστον από αναπληρωτές-συμβασιούχους ψυχολόγους, η εργασιακή σύμβαση των οποίων διαρκεί στην καλύτερη περίπτωση μία σχολική χρονιά. Αυτή η συνθήκη συχνά οδηγεί σε διακοπές στη συνέχεια της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και στην ανάγκη επανάληψης της διαδικασίας εξοικείωσης με τους μαθητές, τις μαθήτριες και το περιβάλλον τους κάθε χρονιά για κάθε καινούριο προσλαμβανόμενο. Πρέπει να αναφερθεί πως συχνά οι ψυχολόγοι στις ΕΔΥ αντιμετωπίζουν ανασφάλεια λόγω της έλλειψης κατάλληλων μέσων για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων τους. Για παράδειγμα συχνά αναφέρεται η έλλειψη διαγνωστικών σταθμισμένων και αξιόπιστων εργαλείων για την αξιολόγηση του νοητικού δυναμικού και άλλων ψυχολογικών χαρακτηριστικών των μαθητών/ριών. Αυτό μπορεί να περιορίσει την ικανότητά τους να παρέχουν ακριβή και αξιόπιστη υποστήριξη στους μαθητές και τις μαθήτριες. Τέλος, ένας περιορισμός που αντιμετωπίζουν οι ψυχολόγοι στις ΕΔΥ είναι η αυξημένη γραφειοκρατία. Εκτός από την καθημερινή τους εργασία με τους μαθητές και τις μαθήτριες, πρέπει επιπλέον να διαχειρίζονται έναν μεγάλο όγκο έγγραφων, όπως προγράμματα εκπαίδευσης, αρχεία συναντήσεων, αξιολογικό υλικό κ.λπ., πράγμα που μπορεί να επηρεάσει τον χρόνο που αφιερώνουν στην παροχή υποστήριξης των παιδιών και στο ουσιαστικό έργο τους. Πρόκειται για μια συνθήκη που ενδέχεται να δημιουργήσει πρόσθετη πίεση και επιβάρυνση στον ψυχολόγο, μειώνοντας την αποτελεσματικότητα της εργασίας του. (Βακορούλου & Ρανιόπουλος, 2017; Antoniadou et al., 2020; Giannakopoulos et al., 2019).

Δυνατότητες

Εκτός των περιορισμών, οι οποίοι σαφώς υπάρχουν σε όλα τα πλαίσια, δεν θα πρέπει να παραλειφθεί η αναφορά στις δυνατότητες που παρέχει η λειτουργία των ΕΔΥ. Μέσω της διαδικασίας της παρατήρησης και της εργασίας με το παιδί, ο ψυχολόγος δρα εντός του φυσικού του περιβάλλοντος, δηλαδή στο σχολείο, προσφέροντας έτσι μια προσέγγιση που αποτελείται από πιο αυθεντικές εμπειρίες και παρατηρήσεις. Αυτό διευκολύνει την κατανόηση του παιδιού στο πλαίσιο των καθημερινών του δραστηριοτήτων και αλληλεπιδράσεων στο σχολικό περιβάλλον (Splett et al., 2019). Επιπλέον, η συνεχής αξιολόγηση και παρακολούθηση των παιδιών μπορεί να πραγματοποιηθεί διαρκώς από τον ψυχολόγο, προσφέροντας μια διαμορφωτική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τις εξελίξεις και τις ανάγκες των παιδιών στον χρόνο. Η σε βάθος χρόνου αξιολόγηση επιτρέπει στον ψυχολόγο να αναλύει την πρόοδο του παιδιού, να προβαίνει σε προσαρμογές στρατηγικών υποστήριξης και να προσφέρει συμβουλές και καθοδήγηση στους εκπαιδευτικούς και τους γονείς (Woolfolk et al., 2018). Μέσω αυτών των δυνατοτήτων, ο ψυχολόγος μπορεί να διαδραματίσει έναν ουσιαστικό ρόλο στην προαγωγή της ευημερίας και της εκπαιδευτικής επιτυχίας των παιδιών, παρέχοντας ένα ατομικά προσαρμοσμένο και συνεχές υποστηρικτικό περιβάλλον. Πρέπει να αναφερθεί πως η παρέμβασή των ψυχολόγων δεν περιορίζεται αποκλειστικά σε περιπτώσεις μαθητών/ριών με μαθησιακές δυσκολίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αλλά επεκτείνεται και σε επίπεδο πρόληψης και ενίσχυσης καλών πρακτικών σε όλο το φάσμα του μαθητικού πληθυσμού. Αυτό σημαίνει ότι ο ψυχολόγος μπορεί να δράσει επικεντρωμένα σε θέματα που αφορούν τη συμπερίληψη, την αντιμετώπιση της βίας, τη διαχείριση του σχολικού στρες και πολλά άλλα, προσφέροντας την απαιτούμενη υποστήριξη σε μαθητές/ριες και εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, η συμμετοχή του ψυχολόγου σε μια οργανωμένη ΕΔΥ έχει σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη μιας ομαδικής προσέγγισης στο έργο της υποστήριξης. Αντί να δρα απομονωμένα, ο ψυχολόγος συνεργάζεται με άλλα μέλη της ομάδας, επιτρέποντας την ανταλλαγή απόψεων, την επικοινωνία και τον συντονισμό των προσπαθειών. Αυτή η διαδικασία διευκολύνει την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων και την εφαρμογή πιο ολοκληρωμένων και αποτελεσματικών προσεγγίσεων. Τέλος, η παρουσία σε μια δομημένη ΕΔΥ προσφέρει στον ψυχολόγο την αίσθηση της ασφάλειας και της υποστήριξης, που είναι απαραίτητη για την

αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών και τη διασφάλιση της ευημερίας των μαθητών/ριών και των σχολικών κοινοτήτων γενικότερα (Parakonstantinou, Kalyva & Stavroussi, 2021; Antoniadou et al., 2020; Giannakopoulos et al., 2019).

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, ο ρόλος των ψυχολόγων στο πλαίσιο των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) παρουσιάζει τόσο δυνατότητες και όσο και προκλήσεις ή και περιορισμούς. Ενώ οι ψυχολόγοι διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της ψυχικής ευημερίας και υποστήριξης της σχολικής κοινότητας, αλλά και στην προώθηση της συνεργασίας, αντιμετωπίζουν διάφορες προκλήσεις που μπορούν να περιορίσουν την αποτελεσματικότητά τους. Οι προκλήσεις αυτές περιλαμβάνουν την επιλεκτική λειτουργία των ΕΔΥ σε μικρό αριθμό σχολείων ανά την επικράτεια, το περιορισμένο ωράριο λειτουργίας ανά σχολική μονάδα, την έλλειψη συνέχειας λόγω της εναλλαγής του προσωπικού, την απουσία βασικών πόρων για την ψυχολογική αξιολόγηση και τον αυξημένο φόρτο γραφειοκρατικής εργασίας. Ωστόσο, παρά τους περιορισμούς αυτούς, οι ψυχολόγοι εντός των ΕΔΥ διαθέτουν μοναδικές δυνατότητες. Πραγματοποιούν παρατηρήσεις και παρεμβάσεις μέσα στο φυσικό περιβάλλον των παιδιών, τα σχολεία τους, επιτρέποντας την ολοκληρωμένη κατανόηση των αναγκών των μαθητών/ριών και διευκολύνοντας τις προληπτικές προσπάθειες. Επιπλέον, η συμμετοχή τους σε διεπιστημονικές ομάδες επιτρέπει τη συνεργατική επίλυση προβλημάτων και ενισχύει τη συνολική αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών υποστήριξης της ψυχικής υγείας. Συνολικά, το δομημένο περιβάλλον των ΕΔΥ παρέχει στους ψυχολόγους μια αίσθηση ασφάλειας και υποστήριξης, η οποία είναι απαραίτητη για την παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας στους μαθητές, τις μαθήτριες και τις σχολικές κοινότητες γενικότερα.

Σύγκριση των ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολικό πλαίσιο στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό

Συγκρίνοντας τον ρόλο των σχολικών ψυχολόγων στην Ελλάδα με τους αντίστοιχους στο εξωτερικό, προκύπτουν αρκετές διαφορές και ομοιότητες. Στην Ελλάδα, αρκετοί σχολικοί ψυχολόγοι λειτουργούν στο πλαίσιο των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ), όπου είναι επιφορτισμένοι με την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης, παρέμβασης και πρόληψης σε μαθητές/ριες, γονείς και εκπαιδευτικούς (Bakoroulou & Paviouroulou, 2017). Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε η παρουσία τους στις ΕΔΥ είναι συχνά περιορισμένη, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προκλήσεις όπως η περιορισμένη διαθεσιμότητα και η ανεπαρκής κάλυψη σε όλα τα σχολεία (Antoniadou et al., 2020). Επιπλέον, το ωράριο λειτουργίας των ΕΔΥ (μία ημέρα την εβδομάδα) μπορεί να είναι περιορισμένο, επηρεάζοντας την προσβασιμότητα των υπηρεσιών (Giannakopoulos et al., 2019). Παρά τις προκλήσεις αυτές, οι Έλληνες σχολικοί ψυχολόγοι επωφελούνται από τη διεπιστημονική συνεργασία που καλλιεργείται στο πλαίσιο των ΕΔΥ, η οποία επιτρέπει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των αναγκών ψυχικής υγείας στις σχολικές κοινότητες (Parakonstantinou et al., 2021). Αντίθετα, οι σχολικοί ψυχολόγοι στο εξωτερικό, ιδίως σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, συχνά λειτουργούν στο ευρύτερο πλαίσιο των σχολικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας, όπου μπορεί να έχουν μεγαλύτερη αυτονομία και πόρους στη διάθεσή τους (Splett et al., 2019). Συμμετέχουν σε διάφορες δραστηριότητες, όπως η αξιολόγηση, η διεπιστημονική ομάδα, η συμβουλευτική και η παρέμβαση σε κρίσεις, και οι ρόλοι τους μπορεί να ποικίλλουν ανάλογα με τις συγκεκριμένες ανάγκες των μαθητών/ριών και της σχολικής περιφέρειας (Jimerson et al., 2017). Επιπλέον, σε ορισμένες χώρες, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε προγράμματα έγκαιρης παρέμβασης και πρόληψης, τα οποία μπορεί να ενταχθούν στο ευρύτερο πλαίσιο των υπηρεσιών σχολικής ψυχολογίας (Weist et al., 2017). Συνολικά, ενώ ο ρόλος των σχολικών ψυχολόγων στην Ελλάδα μοιράζεται ομοιότητες με τους συναδέλφους τους στο εξωτερικό όσον αφορά την παροχή υποστήριξης στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών πλαισίων, υπάρχουν ωστόσο αξιοσημείωτες διαφορές όσον αφορά τους πόρους, την αυτονομία και το πεδίο άσκησης.

Προτάσεις για μελλοντική πρακτική

Καθώς ο τομέας της σχολικής ψυχολογίας συνεχίζει να εξελίσσεται παγκοσμίως, είναι επιτακτική ανάγκη να εξεταστεί η μελλοντική πορεία των ψυχολόγων στην Ελλάδα στο πλαίσιο των βέλτιστων διεθνών πρακτικών. Η Διεπιστημονική Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της κατεύθυνσης της πρακτικής της σχολικής ψυχολογίας στην Ελλάδα. Για να διασφαλιστεί η συνεχής εξέλιξη των ψυχολόγων στον τομέα αυτό, μπορούν να αναφερθούν αρκετές προτάσεις. Ενδεικτικά, αφενός κρίνεται σημαντική η διεύρυνση του ρόλου των ΕΔΥ σε όλα τα σχολεία της επικράτειας. Αντί για την αποσπασματική στελέχωση (μία ΕΔΥ ανά πέντε σχολεία) βέλτιστο θα ήταν η στελέχωση κάθε σχολικής μονάδας με μια ΕΔΥ με μόνιμο και σταθερό προσωπικό. Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη για συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη και ευκαιρίες κατάρτισης για την ενίσχυση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των ψυχολόγων σε τομείς όπως η πολυπολιτισμική ευαισθητοποίηση, οι πρακτικές με βάση το τραύμα και οι τεκμηριωμένες παρεμβάσεις (Weist et al., 2017). Σημαντική κρίνεται η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ ψυχολόγων, εκπαιδευτικών και άλλων φορέων και η καλύτερη διασύνδεση μεταξύ των υπηρεσιών με στόχο την προώθηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την αντιμετώπιση των διαφορετικών αναγκών των μαθητών/ριών (Jimerson et al., 2017). Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη δημιουργία διεπιστημονικών ομάδων εντός των σχολικών μονάδων ψυχικής υγείας για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών και των συντονισμένων προσπάθειών υποστήριξης στην κοινότητα (Parakonstantinou et al., 2021). Τέλος, η επένδυση σε πρωτοβουλίες έρευνας και συλλογής δεδομένων μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και να ενημερώνει για τις αποτελεσματικότερες στο πεδίο πρακτικές (Speltt et al., 2019). Αγκαλιάζοντας αυτές τις γνώσεις και εφαρμόζοντας προληπτικά μέτρα, οι ψυχολόγοι στην Ελλάδα μπορούν να πλοηγηθούν αποτελεσματικά στις μελλοντικές προκλήσεις και να συμβάλουν στην προώθηση θετικών αποτελεσμάτων για την ψυχική υγεία των μαθητών/ριών και της σχολικής κοινότητας εν γένει.

Επίλογος

Κατά την εξέταση του ρόλου των σχολικών ψυχολόγων στην Ελλάδα στο πλαίσιο των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) και τη σύγκρισή του με τους αντίστοιχους στο εξωτερικό, προκύπτουν αρκετές παρατηρήσεις. Οι σχολικοί ψυχολόγοι στην Ελλάδα, που λειτουργούν στο πλαίσιο των ΕΔΥ, διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην παροχή υπηρεσιών υποστήριξης, παρέμβασης και πρόληψης σε μαθητές/ριες, γονείς και εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, προκλήσεις όπως η επιλεκτική ανάπτυξη, η περιορισμένη διαθεσιμότητα και το περιορισμένο ωράριο λειτουργίας των ΕΔΥ ενδέχεται να εμποδίζουν την προσβασιμότητα και την κάλυψη των υπηρεσιών σε όλα τα σχολεία. Παρά τις προκλήσεις αυτές, η διεπιστημονική συνεργασία επιτρέπει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των αναγκών ψυχικής υγείας στις σχολικές κοινότητες. Αντίθετα, οι σχολικοί ψυχολόγοι στο εξωτερικό, ιδίως σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, λειτουργούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο υπηρεσιών ψυχικής υγείας στο σχολείο, συχνά με μεγαλύτερη αυτονομία και πόρους στη διάθεσή τους. Ο ρόλος τους περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες, όπως αξιολόγηση, διαβούλευση, διαμεσολάβηση, συμβουλευτική και παρέμβαση σε κρίσεις, με μεγαλύτερη έμφαση σε προγράμματα έγκαιρης παρέμβασης και πρόληψης σε ορισμένες χώρες. Συνολικά, ενώ ο ρόλος των σχολικών ψυχολόγων στην Ελλάδα παρουσιάζει ομοιότητες με τους αντίστοιχους στο εξωτερικό όσον αφορά την παροχή υποστήριξης εντός των εκπαιδευτικών πλαισίων, υπάρχουν διαφορές στους πόρους, την αυτονομία και το πεδίο εφαρμογής της πρακτικής, γεγονός που παρέχει ευκαιρίες για αναστοχασμό και πιθανή βελτίωση των ελληνικών υπηρεσιών στο μέλλον. Προχωρώντας προς το μέλλον η διαχείριση αυτών των προκλήσεων θα μπορούσε να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των σχολικών ψυχολόγων στην Ελλάδα και να συμβάλει στην ολιστική ευημερία των μαθητών/ριών, των γονέων και των εκπαιδευτικών.

Αναφορές

- Antoniadou, N., Giannakopoulos, G., Papakonstantinou, D., Poulou, M., Douzenis, A., Bakopoulou, I., & Pavlopoulos, V. (2020). School mental health services in Greece: An overview of current practices and challenges. *European Journal of Education Studies*, 7(3), 1-17.
- Bakopoulou, I., & Pavlopoulos, V. (2017). An overview of school mental health services in Greece. *European Journal of Education Studies*, 3(3), 365-379.
- Giannakopoulos, G., Antoniadou, N., Papakonstantinou, D., Poulou, M., Douzenis, A., Bakopoulou, I., & Pavlopoulos, V. (2019). Current trends and challenges in school mental health services in Greece. *International Journal of Mental Health Systems*, 13(1), 50.
- Giannakopoulos, G., Katrivanou, A., et al. (2019). School mental health services: An appraisal of the Greek experience. *Psychology in the Schools*, 56(5), 742–757.
- Jimerson, S. R., Burns, M. K., & VanDerHeyden, A. M. (Eds.). (2017). *Handbook of response to intervention: The science and practice of assessment and intervention*. Springer.
- Kourkoutas, E., & Katsikas, C. (2017). School Psychology in Greece: Current Status and Future Directions. *School Psychology International*, 38(6), 631–646. <https://doi.org/10.1177/0143034317694961>
- Kyriakidis, I. (2018). School psychology in Greece: Current status and future perspectives. *Psychology in Russia: State of the Art*, 11(1), 147–160. <https://doi.org/10.11621/pir.2018.0109>
- Papakonstantinou, D., Antoniadou, N., Giannakopoulos, G., Poulou, M., Douzenis, A., Bakopoulou, I., & Pavlopoulos, V. (2021). School mental health services in Greece: A scoping review. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 1352.
- Papakonstantinou, D., Kalyva, E., & Stavroussi, P. (2021). Interdisciplinary Collaboration in School Mental Health Units: A review of the Greek context. *International Journal of School and Educational Psychology*, 9(1), 45-58.
- Papanis, E. (2019). *School Psychology in Greece: A Changing Context?* Στο *International Handbook of School Psychology* (pp. 1–23). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-98390-9_61-1
- Pavlopoulos, V. (2020). School psychology in Greece: Development, current status, and future challenges. Στο *Handbook of International School Psychology* (pp. 1–19). Routledge.
- Splett, J. W., Fowler, J., Weist, M. D., McDaniel, H., Dvorsky, M. R., Axelrod, J., & McNamara, B. (2019). Strengthening school mental health services: A national perspective from U.S. school psychologists. *School Psychology International*, 40(5), 438-458.
- Weist, M. D., Lever, N. A., Stephan, S., Youngstrom, E. A., Moore, E., Harrison, B., & Nabors, L. (2017). Formative evaluation and initial implementation of the Baltimore integrated mental health crisis services in schools. *Journal of School Health*, 87(10), 770-778.
- Woolfolk, A., Winne, P. H., & Perry, N. E. (2018). *Educational psychology* (7th ed.). Pearson.
- Woolley, M. E., & Grogan-Kaylor, A. (2016). *Handbook of school mental health: Research, training, practice, and policy*. Springer.
- Νόμος 2101/1992, Α' 192
Νόμος 4074/2012, Α' 88
Νόμος 4823/2021, άρθρα 16 και 17